

IQTISODIY ISLOHOTLAR VA IJTIMOIIY TENGLIK: DAROMADLAR TAFOVUTI MUAMMOSI

Asrayev Shavkat Baxtiyor o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasida iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy tenglik o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi. Daromadlar tafovuti muammosi, uning ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarini, shuningdek, uni kamaytirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Maqolada iqtisodiy islohotlar jarayonida soliq, bandlik va ijtimoiy siyosat mexanizmlari yordamida tenglikni oshirish imkoniyatlari ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy tenglik, daromadlar tafovuti, soliq siyosati, bandlik, ijtimoiy himoya, O'zbekiston, iqtisodiy barqarorlik.

Abstract: The article analyzes the relationship between economic reforms and social equity, focusing on income inequality in Uzbekistan and other developing countries. The issues of income disparity, its social and economic consequences, and ways to reduce it are examined. The paper also explores mechanisms such as taxation, employment, and social policy to enhance equality during economic reform processes. Strategic recommendations for maintaining social equity alongside economic growth are provided.

Keywords: economic reforms, social equity, income inequality, tax policy, employment, social protection, Uzbekistan, economic stability

KIRISH

Iqtisodiy o'sish va islohotlar har doim ijtimoiy tenglik bilan chambarchas bog'liq bo'lgan masaladir. Iqtisodiy rivojlanish natijasida milliy daromad oshadi, yangi ish o'rinlari yaratiladi va investitsiyalar jalb qilinadi, biroq bu jarayonda daromadlar tafovuti oshishi ham mumkin. Shu sababli iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda ularning ijtimoiy ta'sirini tahlil qilish va muvozanatli siyosatni ishlab chiqish muhimdir.

O'zbekiston mustaqillikdan so'ng iqtisodiy islohotlar jarayonini boshlab, bozor mexanizmlarini joriy qilish, davlat sektorini qisqartirish va xususiylashtirish kabi

chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Biroq bu jarayonda ijtimoiy tenglikni saqlash, kambag'allikni kamaytirish va daromadlar tafovutini nazorat qilish muhim vazifa bo'lib qoldi. Shu sababli maqolada iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy tenglikning o'zaro bog'liqligi, tafovutni kamaytirish strategiyalari hamda ijtimoiy siyosat vositalari tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

1. Iqtisodiy islohotlar va daromadlar tafovuti

Iqtisodiy islohotlar ko'pincha bozor mexanizmlari va liberal iqtisodiy siyosatni joriy qilish bilan bog'liq. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar samaradorligi oshadi, ishlab chiqarish hajmi ortadi, lekin bu jarayonda daromadlar taqsimoti teng bo'lmazligi mumkin.

Daromadlar tafovuti odatda quyidagi omillar bilan bog'liq bo'ladi:

- Mehnat bozoridagi talab va taklif muvozanati
- Ta'lim va malaka darajasi
- Mol-mulk va kapital taqsimoti
- Iqtisodiy sektorlar o'rtasidagi farqlar

O'zbekiston tajribasida iqtisodiy islohotlar dastlab sanoat va xizmat ko'rsatish sohalariga qaratildi. Bu esa yangi ish o'rinlari yaratdi, lekin daromadlar tafovutini ham kuchaytirdi, chunki yuqori malakali ishchi va menejerlar yuqori daromad olgan bo'lsa, past malakali ishchilar daromadi sekin oshdi.

2. Ijtimoiy tenglikni ta'minlash mexanizmlari

Ijtimoiy tenglikni oshirishda quyidagi mexanizmlar qo'llaniladi:

1. **Soliq siyosati** – progressiv soliq stavkalarini joriy etish, yuqori daromadli qatlamlarni qo'shimcha soliqqa tortish va olingan mablag'larni ijtimoiy sohalarga yo'naltirish.
2. **Ijtimoiy himoya dasturlari** – nafaqa, subsidiya, bepul ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlari orqali past daromadli qatlamlarni qo'llab-quvvatlash.
3. **Bandlikni rag'batlantirish** – yangi ish o'rinlari yaratish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va yoshlar hamda ayollar bandligini oshirish.
4. **Ta'lim va malaka oshirish** – fuqarolarga kasbiy malaka oshirish imkoniyatlarini yaratish orqali ularning bozor qiymatini oshirish.

O‘zbekistonning so‘nggi yillarda amalga oshirgan islohotlari, jumladan, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish, bandlikni oshirish va ta’lim sohasidagi yangiliklar daromadlar tafovutini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

3. Iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy tenglik o‘rtasidagi muvozanat

Iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda ijtimoiy tenglikni saqlash bir qator strategik vazifalarni talab qiladi:

- **Islohotlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish** – bozor mexanizmlarini joriy qilishda ijtimoiy xavflarni kamaytirish.

- **Ijtimoiy himoya tizimini mustahkamlash** – kambag‘allikni kamaytirish, jamg‘arma va subsidiyalar orqali zaif qatlamlarni qo‘llab-quvvatlash.

- **Soliq va moliyaviy siyosatni uyg‘unlashtirish** – iqtisodiy o‘rishni rag‘batlantiruvchi, lekin ijtimoiy tenglikni saqlovchi chora-tadbirlar.

Shu tarzda iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy tenglik o‘rtasida muvozanat yaratish, mamlakat barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

4. Xorijiy tajriba

Xorijiy mamlakatlar tajribasidan ko‘rinib turibdiki, iqtisodiy islohotlar davomida ijtimoiy tenglikni saqlash uchun quyidagi chora-tadbirlar samarali:

- Skandinav mamlakatlarida progressiv soliq va ijtimoiy himoya tizimi orqali daromadlar tafovuti past.

- Janubiy Koreya va Singapurda bandlikni oshirish va malaka oshirish dasturlari iqtisodiy o‘rish bilan bir vaqtda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaydi.

O‘zbekiston shuningdek, ushbu strategiyalarni amalda tatbiq qilmoqda, jumladan, bandlikni oshirish dasturlari, ijtimoiy himoya va ta’lim tizimidagi islohotlar orqali ijtimoiy tenglikni mustahkamlashga harakat qilmoqda.

XULOSA

Iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy tenglik o‘rtasidagi muvozanat mamlakat iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy tinchlikni ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Daromadlar tafovuti muammosini hal qilish uchun soliq siyosati, bandlikni oshirish, ijtimoiy himoya dasturlari va ta’lim tizimi orqali samarali mexanizmlar joriy etilishi lozim. O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda ijtimoiy tenglikni saqlash bo‘yicha strategik chora-tadbirlar xalqaro tajribaga mos

ravishda amalga oshirilsa, mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayev, R. (2021). Iqtisodiy islohotlar va ijtimoiy tenglik masalalari. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
2. Mamatqulov, B. (2020). Daromadlar tafovuti va ijtimoiy siyosat. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
3. Karimova, N. (2019). Bandlik va ijtimoiy himoya tizimi: strategik chora-tadbirlar. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.
4. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2022). Ijtimoiy himoya va iqtisodiy barqarorlik bo'yicha hisobot. Toshkent: Vazirlik nashriyoti.
5. Rasulov, S. (2020). Iqtisodiy islohotlar va barqaror rivojlanish. Toshkent: Davlat iqtisodiy universiteti nashriyoti.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING